

İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ÇOCUK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Emine BALCI*
Burcu SEL**

ÖZ

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı; eğitime erişim ve eğitsel eşitlik açısından ders kitaplarında kimi zaman açık iletilerle kimi zaman da farklı örtük (gizil) süreçlerle varlığını devam ettirmektedir. Bu çalışmanın amacı 1. ve 4. sınıflar Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen düşünme biçimlerinin varlığını ortaya koymaktır. Nitel araştırma modelinin benimsendiği bu çalışmada verilerin toplanması sürecinde doküman analizi yönteminden yararlanılmıştır. Amaçsal örnekleme yönteminden yararlanılarak 2016-2017 eğitim öğretim yılı kapsamında okutulan 1. ve 4. sınıflara ait dört Türkçe ders kitabı örneklem olarak ele alınmıştır. İçerik analizi yöntemiyle veriler görsel ve görsel olmayan yapılar üzerinden; cinsiyetin görülme sıklığı, mesleki dağılım, aile içi iş bölümü, toplumsal cinsiyet ve duygusal özellikler, toplumsal cinsiyet ve görünüm, toplumsal cinsiyet ve kullanılan dil, cinsiyetin işlenmediği metinler kapsamında analiz edilmiştir. Cinsiyetin görülme sıklığı açısından, hem görsellerde hem metinlerde erkeklerin kadınlara oranla daha fazla yer aldığı görülmüştür. Metinlerin ortalama %30'luk bir kısmının ise cinsiyet belirtmediği tespit edilmiştir. Kadınlar erkeklere oranla daha az meslek çeşidi ile kitaplarda yer almaktadır. Aile içi iş bölümü ve cinsiyet arasındaki ilişkiye bakıldığında, kadın ve erkek iş bölümü konusunda farklara rastlanıldığı görülmektedir. Kitaplarda cinsiyetin dış görünümü diğer alanlara göre daha homojen bir dağılım göstermiştir. Kitapların genelinde cinsiyetçi ifadeler kullanılmamaya özen gösterildiği tespit edilmiştir. Kadın ve erkeklere atfedilen kişilik özelliklerinin geleneksel kalıplaşmış modellerin dışına çıkamadığı görülmüştür. Çalışmanın sonucunda ders kitaplarında yer alan cinsiyetçilik ekseninde kırılmalar görülse de; erkek üstünlüğüne dayalı hegomonik söylemin var olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, ders kitapları, toplumsal cinsiyet eşitsizliği

---

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, eminecetinalcı@hotmail.com

** Doktora Öğrencisi, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, burcusel3@gmail.com

Geliş Tarihi: 13.04.2017 - Kabul Tarihi:06.09.2017

A RESEARCH ON SOCIAL GENDER EQUALITY THROUGH CHILDREN'S LITERATURE IN THE PRIMARY SCHOOL TURKISH BOOKS

ABSTRACT

The concept of gender inequality can show its existence explicitly and implicitly ways in the textbooks which can be evaluated as an important sub-component of education within the context of education access and equality. The purpose of this study is to reveal gender inequality in the children's literature products in the 1-4th class Turkish language teaching textbooks. In this study, qualitative research model was adopted and document analysis was used in the process of data collection. The objective sampling method was used and four Turkish text books belonging to 1-4th classes which were taught within the academic year of 2016-2017 were taken as sample. Content analysis was done through visual and non-visual methods; textbooks were analyzed in terms of the incidence of gender, occupational distribution, family housework division, gender and emotional characteristics, gender and appearance, gender and language used, gender-free texts. In terms of the incidence of sex, it is seen that men are more involved in both images and texts than women. Approximately 30% of the texts have not been found to have a specific gender. Women are in the books with less occupational types than men. When we look at the relationship between domestic work division and gender, there are differences in the male and female work divisions. In books, gender outward appearance was more homogeneous than other areas. It has been determined that in books writers have been careful not to use sexist expressions. It has been seen that the personality traits of men and women cannot go beyond tradition. As a result of the study, even if there is a break in the axis of sexism in the textbooks, it is possible to say that there is a structure based on male supremacy.

Key Words: Gender, textbooks, gender inequality

GİRİŞ

Eğitsel süreçlere ve materyallere toplumun her kesiminden eşit/tam erişim hakkı ve temsiliyeti, nitelikli bir eğitim sistemi açısından büyük önem taşımaktadır. Kimi zaman toplumun her kesiminin eşit/tam erişim hakkı ve temsiliyet gücü eğitimin belirli kademelerinde ve ders kitabı gibi belirli alt bileşenlerinde nitelikli bir şekilde gerçekleşmemektedir. Sosyal, ekonomik, küresel ve özellikle yerel bir takım faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan cinsiyetçilik kavramı, bu süreçleri gerek doğrudan gerekse gizil yollardan olumsuz yönde desteklemekte ve bu destekleme sürecini de kadın ve erkeğe ait "gelenekselleşen ve kültüre dayalı" roller üzerinden resmi ve geçerli bir söyleme dönüştürmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlar ile erkekler kapsamında oluşan cinsiyet temelli iş bölümü ile güç ilişkilerinin idrak edilmesine ve bu doğrultuda eşitsizliklerin sorgulanmasını sağlayan fonksiyonel bir araç olarak görülmektedir (Ecevit ve Katkiner; 2012, s.26). Cinsiyet eşitliği kavramı ise kadın ve erkek ayırt etmeksizin herkesin, cinsiyete dayalı stereotipler ve bu stereotiplere bağlı kalınmaksızın seçim yapabilme fırsatı ve özgürlüğü şeklinde ifade edilmektedir (UNESCO; 2000, s.5). Kültürel temelli güçlü erkek hegemonyası, kadın işgücünün yetersizliğine dayalı finansal bir takım telkinler, erkeği ön plana çıkararak toplumsal temelli atıflar, kadınlara yönelik oluşturulan daha düşük sosyal statüler; ilkel dönemden modern toplumlara kadar çeşitli kırılmalar olsa da varlığını devam ettiren “toplumsal cinsiyet eşitsizliği” kavramını yaratmıştır. Söz konusu sebeplere dayalı olarak ortaya çıkan ve varlığını devam ettiren toplumsal cinsiyet eşitsizliği geniş bir yelpazeye yayılmış ve en güçlü etkiyi eğitsel paradigmalarda göstermiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği problemi, eğitimin tüm kademelerinde varlığını devam ettirmesi sebebiyle en genel ve en belirgin eşitsizlik türü olarak ifade edilebilmektedir (Maya, 2013).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı sadece eğitime erişim, eğitsel süreçlerde kazanılan mevki/pozisyon ya da eğitsel çıktılar yönüyle değil, eğitime erişmiş bireylere sunulan ders kitapları gibi önemli materyallerde de güçlü ve yoğun bir şekilde varlığını hissettirebilmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ders kitaplarına yansımaları önceki süreçlere oranla açık mesajlar ya da yönlendirmeler yerine gizil (örtük) yollardan daha üstü kapalı yöntemler seçilerek “örtülü cinsiyetçi söylem” üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Ders kitaplarında cinsiyetçi söylem üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde çok geniş bir perspektifle “cinsiyetçilik” kavramının ele alındığını görmek mümkündür.

Gümüšoğlu (2008) tarafından hazırlanan, Cumhuriyet’in ilk yıllarından (1928), 2008’e kadar kadın ve erkeğin ders kitaplarında ele alınmış biçiminin incelendiği ve 1.500’e yakın ders kitabı kullanılarak hazırlanan çalışmada; 1940’lı yıllara kadar kadın yeni nesle uygarlığı öğreten bir öğretmen, 1950’li yıllardan sonra ise ailenin hizmetçisi olarak sunulmuştur. Sözü edilen çalışmada günümüz ders kitaplarında kadının 1950’li yıllardan bile daha kötü durumda sunulduğu belirtilmiştir. Kalaycı ve Hayırsever (2014) tarafından Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi ders kitabının “Eşitliğe Doğru” konusunda yer alan etkinlikler öğrenci bakış açılarına göre değerlendirilmiş ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yaratan veya destekleyen açık ve gizil söylemlerin çocukların zihninde ve davranışlarında devam ettiği görülmüştür. Kırbašoğlu Kılıç ve Eyüp (2011) tarafından 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından görsel unsurları ve metinleri incelendiği çalışmada cinsiyetçi rollere ilişkin geleneksel anlayışın devam ettiği, görsellerde erkeklerin kadınlardan daha fazla yer aldığı, meslek rollerinde erkeklerin daha çeşitli ve çok sayıda kurgulandığı görülmüştür. Yaylı

ve Çınar (2014) tarafından ortaokul Türkçe ders kitapları görsellerinde toplumsal cinsiyetin incelendiği çalışmada toplumsal cinsiyet stereotiplerine uygun olarak görsellerde daha çok erkeklerin temsil edildiği görülmüştür. Tarih Vakfı tarafından 2012 - 2013 eğitim ve öğretim yılında okutulan 245 ders kitaplarının insan hakları ölçütlerine göre değerlendirildiği “Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi Raporları (2013)’na göre; ders kitaplarının cinsiyetçi stereotiplerden ve bu kapsamda iş bölümünü destekleyen söylemlerden arındırılması gerekliliği vurgulanmıştır. Esen ve Bağlı (2002) tarafından ilkököl 1. sınıf abece ve Türkçe ders kitaplarında yer alan kadın ve erkek yetişkinlerin görsellerinin incelendiği çalışmada görsellerde yer alan mekânlar, birlikte bulunulan nesnelere ve gerçekleştirdikleri eylemler açısından geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılarının mevcut olduğu gözlemlenmiştir. Çubukçu ve Sivaslıgil (2007) tarafından 6. sınıf İngilizce ders kitaplarında yer alan kadın ve erkek imgelerinin cinsiyetçilik açısından betimlendiği çalışmada erkeklere ilişkin cinsiyet öğelerinin öncelikli tutularak belirgin cinsiyet eşitsizliğine vurgu yapılmıştır. Özkan (2013) tarafından ilköğretimde okutulan 22 ders kitabında yer alan kadın figürlerinin incelendiği çalışmada erkek figür oranının daha fazla olduğu, mesleklerde kadın figürünün kullanımında ayrışmaya gidildiği ve kadın figürünün metnin içeriğiyle olan tutarlılığına fazla önem verilmediği görülmüştür. Asan (2010) tarafından ilköğretim okullarında (1-5 sınıf) okutulan 35 ders kitabı cinsiyetçi öğeler açısından değerlendirilmiş ve erkek görsellerinin kadın görsellerine oranla daha fazla olduğu, kadınların ev içi rolleri ön planda tutularak cinsiyet temelli meslekler içinde kurgulandıkları ve cinsiyetçi ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Esen Severge (1998) tarafından gerçekleştirilen 88 Türkçe ders kitabının incelendiği çalışmada çocuk ve yetişkin figürlerin toplumsal cinsiyet kalıplarına uyumlu mekânlarda, bu kalıplara uygun nesne ve kişilerle, yine bu kalıplara uygun eylemler içerisinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yorgancı (2008) tarafından ilkököl ders kitaplarında cinsiyete dayalı toplumsal rollerinin oluşumunun incelendiği çalışmada, kız çocuklarının erkeklere oranla daha yalnız ve ev içinde resmedildikleri, anne olma sorumluluğunun sıklıkla vurgulandığı, cinsiyete dayalı aile içi iş bölümünün yapıldığı ve geleneksel cinsiyetçi bakış açısının izlerini devam ettirdiği görülmüştür. Firdevs Helvacıoğlu-Gümüşoğlu (2014) ise 1987 yılından itibaren ders kitaplarındaki cinsiyetçilikle mücadele ettiğini fakat halen emek isteyen işlerde kadının kullanıldığını, hem metinlerde hem görsellerde, erkek daha etken yapıda kullanılırken kadının daha edilgen yapıda gösterildiğinden bahsetmiştir.

Sözü edilen araştırmalar değerlendirildiğinde hem sınıf hem de metin-görsel ilişkisi bakımından bütüncül bir yaklaşımla ders kitaplarında sadece çocuk edebiyatı ürünlerinin ele alındığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmanın literatüre bu kapsamda katkı sunacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen düşünme biçimlerinin ortaya konulmasıdır. Çalışmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

- 1) İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait görsel ve metinlerde cinsiyetin görülme sıklığı ne düzeydedir?
- 2) İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait görsel ve metinlerde cinsiyete göre mesleki dağılım sıklığı ne düzeydedir?
- 3) İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait görsel ve metinlerde cinsiyetin aile içi iş bölümlerinde görülme sıklığı ne düzeydedir?
- 4) İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait görsellerde cinsiyete göre toplumsal cinsiyet ve görünüm sıklığı ne düzeydedir?
- 5) İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait metinlerde cinsiyete göre toplumsal cinsiyet ve duygusal özelliklerin görülme sıklığı ne düzeydedir?
- 6) İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait metinlerde cinsiyete göre toplumsal cinsiyet ve kullanılan dilin görülme sıklığı ne düzeydedir?
- 7) İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait metinlerde cinsiyetin işlenmediği metin sayıları ne düzeydedir?

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma modelinden yararlanılarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramının derinlemesine betimlenmesi amaçlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2005,s.19)'in belirttiği üzere “nitel araştırmalar, gözlem ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır”. Toplumsal bir olgu olarak Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramının var olduğu hâliyle herhangi bir değişkene bağlı kalınmadan doğal sürecinde betimlenmesi nitel araştırmanın doğasına uygun bir yaklaşımdır. Araştırmacılar sözü edilen Türkçe ders kitaplarının betimlenmesinden hareketle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin bağlantıları ve ilişkileri açıklayarak yorumlamışlardır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın amacı ve alt problemleri ile ilişkili olarak 2016-2017 eğitim öğretim yılında okutulan Türkçe ders kitapları, çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Özellikle nitel araştırma modelinin benimsendiği çalışmalarda

örneklem seçimi araştırmanın amacı ve analiz edilecek verinin yapısı ile doğrudan ilişkilidir. Amaçsal örnekleme modelinden yararlanılarak aşağıda yer alan ve bilgileri verilen Türkçe ders kitapları örnekleme içerisine alınmıştır. Amaçsal örnekleme çoğu hâllerde olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasına yararlı olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.135). Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün tespitine ilişkin çeşitli tartışmalar söz konusudur. Nitel araştırma modelinin benimsendiği çalışmalarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde önceden belirlenmiş sabit bir formül olmayıp; örneklem büyüklüğü araştırmacının amacına ve araştırma imkânlarına göre tespit edilebilmektedir (Büyüköztürk, 2012, s.14). Bu kapsamda örnekleme giren Türkçe ders kitaplarına ilişkin bilgiler Tablo 1.'de belirtildiği gibidir.

Tablo 1. Örnekleme giren Türkçe ders kitaplarına ilişkin veriler

Ders kitabı adı	Yayın tarihi	Yayımevi
1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	2016-2017	MEB Yayınları
2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	2016-2017	Doku Yayınları
3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	2016-2017	Kartopu Yayıncılık
4. Sınıf Türkçe Ders kitabı	2016-2017	Özgün Yayıncılık

Verilerin Toplaması

Verilerin toplanması sürecinde 2016-2017 eğitim öğretim yılında okutulan Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği kapsamında yer alan nitel verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda nitel verilerin en temel özelliklerinden birisi standartlaştırılmış ya da kategorize edilmiş bir yapıya sahip olmamaları ve daha çok araştırmacının yorumuna bağlı kalınarak elde edilmesidir. Sözü edilen Türkçe ders kitaplarından verilerin toplanması sürecinde doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma konusuna ilişkin bilgi bulunduran yazılı materyallerin analiz edilmesini hedefleyen doküman incelemesi, gözlem ya da görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda başlı başına veri toplamak, bazen de verilerin çeşitlendirilmesini sağlamak ve bu kapsamda geçerliliği artırmak amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinalliğinin tespit edilmesi ve dokümanların anlaşılması basamakları kullanılarak veriler elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi sürecinde içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi sürecinde Gökçe (2001, s.19)'nin belirttiği üzere “araştırmacı, mantıksal bir biçimde tümdengelim, eş deyişle çıkarım sayesinde, içeriklerde gözlenen sonuçlardan, yani metindeki göstergelerden hareketle, doğrudan gözlemlemeyen etkenlere yorum getirmeye ilişkin bilgiler elde etmeye çalışır”.

İçerik analizi süreci kodlama, kategori geliştirme, geçerliliğin ve güvenilirliğin sağlanması ve sayım sistemi-çıkarsama aşamalarından meydana gelmektedir (Arıkan, 2011; Baş, 2008; Bilgin, 2000; Harris, 2001). Bu kapsamda toplumsal cinsiyetin görülmesi, mesleki dağılım, aile içi iş bölümü, toplumsal cinsiyet ve görünüm, toplumsal cinsiyet ve duygusal özellikler, toplumsal cinsiyet ve kullanılan dil, cinsiyetin yer almadığı metinler olmak üzere yedi kategori belirlenmiştir. Ders kitaplarından elde edilen veriler, bu kategorilere uygun olarak araştırmacılar tarafından ayrı ayrı ve eş zamanlı kodlanmıştır. İçerik analizi tekniğinin doğasına uygun olarak güvenilirliğin sağlanması amacıyla kodlayıcılar arası görüş birliğine bakılmıştır. İçerik analizi tekniğinde aynı metnin farklı kodlayıcılar tarafından eş zamanlı olarak aynı şekilde kodlanması ya da aynı kodlayıcının sabit bir metni farklı zaman aralıklarıyla kodlaması güvenilirlik boyutuyla ilgilidir (Bilgin, 2000, s. 13). Bu bağlamda araştırmacılar tarafından eş zamanlı yapılan kodlamalara ilişkin görüş birliği %91 olarak hesaplanmıştır. Bu oran Miles ve Huberman'ın (1994)* önerdiği güvenilirlik formülüne uygun olarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Her bir alt probleme ilişkin içerik analizi sürecinde elde edilen bulgular tablolastırılarak aşağıda belirtilmiştir

Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait görsel ve metinlerde cinsiyetin görülme sıklığına ait veriler Tablo 2'de belirtildiği gibidir.

Tablo 2. Görsel ve metinlerde cinsiyetin görülme sıklığına ilişkin frekans ve yüzdeler Öğretmenlerin problem çözme eğilimleri

Sınıf	Kadın				Erkek			
	Görsel		Metin		Görsel		Metin	
	f	%	f	%	F	%	f	%
Sınıf	116	39,30	27	38,57	179	60,67	43	61,42
Sınıf	42	19,17	13	28,26	177	80,82	33	71,73
Sınıf	154	35,73	26	26,00	277	64,26	74	74,00
Sınıf	108	37,63	54	40,90	179	62,36	78	59,09

* Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü "Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)" şeklinde hesaplanmaktadır. Bu hesaplama sonucu elde edilen güvenilirlik oranının %70'in üzerinde çıkması, araştırma sürecinin "güvenilir" olduğu şeklinde kabul görmektedir.

Tablo 2’de de görüldüğü üzere cinsiyetin ilkökul Türkçe ders kitaplarında yer alma durumu incelendiğinde; görsellerde birinci sınıf ders kitabında %39 oranında yer alan kadın, ikinci sınıf ders kitabında % 19, üçüncü sınıfta %35 dördüncü sınıfta ise %37 oranlarında yer almıştır. Buna rağmen erkekler birinci sınıf ders kitabında % 61, ikinci sınıf ders kitabında % 71, üçüncü sınıfta % 64 dördüncü sınıfta %62 oranında resmedilmiştir. Metinlerde ise; birinci sınıf ders kitabında %38 oranında yer alan kadın, ikinci sınıf ders kitabında % 28, üçüncü sınıf ders kitabında %26, dördüncü sınıf ders kitabında %40 yer almıştır. Birinci sınıf ders kitabında erkekler %61, ikinci sınıf ders kitabında % 71, üçüncü sınıf ders kitabında %74, dördüncü sınıf ders kitabında %59 yer almıştır.

Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkökul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait görsel ve metinlerde cinsiyete göre mesleki dağılım sıklığı Tablo 3’te belirtildiği gibidir.

Tablo 3. Görsel ve metinlerde cinsiyete göre meslek dağılımı

Sınıf Kadın	Sınıf Erkek	Sınıf Kadın	Sınıf Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Öğrenci	Öğrenci	Öğrenci	Öğrenci	Öğrenci	Öğrenci	Sporcu	Esnaf /Memur
Diş hekimi	Balıkçı	Ev hanımı	Cumhurbaşkanı	İş kadını	Öğretmen	Futbolcu	Futbolcu
Öğretmen	Reklamcı	Öğretmen	Çiftçi	Tekstilci	Şoför / Bekçi	Yüzücü/Boksör	Yüzücü/Boksör
Astronot	Futbolcu	Öğretmen	/Asker	Cerrah	İşadamı	Maratoncu	Maratoncu
Ev hanımı	Sağlıkçı	Öğretmen	Öğretmen	Voleybolcu	Asker/ Ev	Folklorcu	Güreşçi
Çiftçi	Asker	Pađıřah	Kařıf /Vali	Ev hanımı	Lider	Asker/Lider	/Komutan
	Öğretmen	Şehzade	Şehzade		Yönetici	Çiftçi	Asker/Lider
	Güvenlik	Pehlivan	Pehlivan		Fırıncı	Dokümacı	Öğretmen
	Katip	Davulcu	Davulcu		Çiftçi/İmam	Doktor	Öğrenci/Balıkçı
	Astronot	Sporcu	Sporcu		Tekstilci	Hemşire	Avcı/Çoban
	Postacı	Madenci	Madenci		Sporcu	Ev hanımı	Avakkabıcı
	Masal kah.				Cerrah		Pazaracı/Balıkçı
	Hoca				Marangoz		Pazaracı/Balıkçı
	Şoför				Pehlivan		Çiftçi/Eskici
	Çiftçi				Hakim		Çiftçi/Eskici
					Mimar		Davulcu/Folklorcu
					Oyuncakçı		Zurna-cı/Doktor
					Basketbolcu		cı/Doktor
					Futbolcu		Terzi/Yazar
							Şekerci /Vali
							Avukat /Şair
							Sekreter/Satıcı
							Belediye başkanı
6	15	3	13	6	21	10	33

İncelenen kitaplarda kadın ve erkeğe ait meslekler hem metinde bulunması hem de görsellerde resmedilmesi açısından varlıkları incelenmiştir. Sonuç olarak, birinci sınıfta kadınlar 6, ikinci sınıfta 3, üçüncü sınıfta 6 ve 4. sınıfta

10 meslek çeşidi ile kitaplarda yer alırken erkekler; birinci sınıfta 15, ikinci sınıfta 13, üçüncü sınıfta 21, dördüncü sınıfta 33 meslek çeşidi ile varlık göstermektedirler.

Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait görsel ve metinlerde cinsiyetin aile içi bölümlerinde görülme sıklığı Tablo 4'te belirtildiği gibidir:

Tablo 4. Görsel ve metinlerde cinsiyetin aile içi bölümlerde görülme sıklığı

	Sınıf		Sınıf		Sınıf		Sınıf	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Çocukla İlgilenmek	+	+	+	+	+	+	+	+
Alışveriş Yapmak	+	+	-	-	-	+	+	+
Tamir İşleri	+	+	-	+	-	-	-	+
Araba Kullanmak	-	+	-	+	-	+	-	+
Evin Geçimi	+	+	+	+	-	+	+	+
Temizlik	+	+	-	-	-	-	+	-
Eğitim Görmek	+	+	+	+	+	+	+	+
Yemek Yapmak	+	-	+	-	+	-	+	+

Aile içi iş bölümü ve cinsiyet arasındaki ilişki incelendiğinde; birinci sınıf kitabında hem erkek hem de kadınların iş bölümü konusunda eşit varlık gösterdiğini söylemek mümkündür. Sadece yemek yapan erkek ve araba kullanan kadın figürlerine rastlanılmamıştır. İkinci sınıf kitabında ise çocukla ilgilenmek, evin geçimini sağlamak, eğitim görmek konularında hem kadın hem erkeğin rol aldığı görülürken temizlik ve alışveriş yapma konusunda bir veriye rastlanılmamıştır. Yemek yapmak kadına, tamir işleri ve araba kullanmak ise erkeğe verilen bir görev olmuştur. Aile içi iş bölümü, üçüncü sınıf ders kitabında ise daha heterojen bir dağılım ile yer almış; sadece çocukla ilgilenmek ve eğitim görmek konusunda eşit varlık gösterebilmiştir. Dördüncü sınıf ders kitabında ise tamir işleri, araba kullanmak ve temizlik alanında eşit bir dağılım oluşmamıştır.

Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait görsellerde cinsiyete göre toplumsal cinsiyet ve görünüm sıklığı Tablo 5'te belirtildiği gibidir:

Tablo 5. Görsellere göre toplumsal cinsiyet ve görünüm sıklığı

	Sınıf		Sınıf		Sınıf		Sınıf	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Takı Takmak	+	-	+	-	+	-	+	-
Pembe Renk Kullanımı	+	+	+	+			+	+
Mavi Renk Kullanımı	+	+	+	+	+	+	+	+
Uzun Saç	+	+	+	+	+	+	+	-
Kısa Saç	-	+	+	+	+	+	+	+
Pantolon	+	+	+	+	+	+	+	+
Takım Elbise	-	+	-	+	-	+	-	+

Kitaplarda yer alan cinsiyetin dış görünümüne ilişkin veriler elde etmek amacıyla edebî metinlere ait görseller incelenmiştir. Birinci sınıf kitabında, erkeğin takı takmadığı görülürken kadının ise kısa saç ve pantolon/ceket takım elbise giymediği görülmüştür. İkinci sınıf kitabında ise, kadınlar yine pantolon/ceket takım elbise ile resmedilmezken erkekler takı takarken resmedilmemiştir. Üçüncü ve dördüncü sınıfta kadın takım elbiseli, erkek ise takı takarken resmedilmemiştir.

Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait metinlerde cinsiyete göre toplumsal cinsiyet ve duygusal özelliklerin görülme sıklığı Tablo 6'da belirtildiği gibidir

Tablo 6. Metinlerde yer alan toplumsal cinsiyet ve duygusal özelliklerin görülme sıklığı

Sınıf	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Sınıf	
Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
Şefkatli	Ağlayan	Düşünceli	Mutlu	Mutlu	Mutlu	Düşünceli	Vatansever	
Çalışkan	Düşünceli	Misafir- perver	Misafir- perver	Yardım- sever	Kibar	Hassas	Düşünceli	
Akıllı	Mutlu	Gülyüz.	Lider	Sevecen	Yardım- sever	Tedirgin	Sevecen	
Öngörülü	Endişeli	Endişeli	İdealist	Merhametli	sever	Sevecen	Heyecanlı	
Üzgün	Üzgün	Endişeli	İdealist	Merhametli	sever	Vatan-sever	Üzüntülü	
Sinirli	Becerikli	şaşkın	Çalışkan	Üzüntülü	Disiplinli	Cesaretli	Kıskanç	
Meraklı	Temiz		Çocuk sev.	Şaşkın	Gururlu	Heyecanlı	Sabırlı	
Temiz	Çalışkan		İkna ede.	Pişman	Üzüntülü	Meraklı	Hoşgörülü	
Mutlu	Cesur		Kibar	Kibar	Meraklı	Üzüntülü	Sağduyulu	
Heyecanlı	Yardım- sever		Akıllı	Sözünde	Çoşkulu	Bilgili	Cesur	
Düşünceli	sever		Merhametli	durun	Mert	Dikkatli	Güçlü	
Yardım- sever	Vatansever		Üzgün		Dalgın	Panik	Gururlu	
Becerikli	Kitapsever		Düşünceli		Hazırcevap	Güler-yüzlü	Mücadeleci	
Yorgun	Araştırmacı		Tembel		Zeki	Utangaç	Öngörülü	
Lider	Dost canlısı		Meraklı		Becerikli	Öfkeli	Dalgın	
Eğlenceli	Heyecanlı		Heyecanlı		Utangaç	Sabırlı	Gözlemci	
Çevreci	Tembel		Güçlü			Dalgın	Meraklı	
	Ukala		Sporsev.			Muzip	Utangaç	
	Hazırcevap		Savaşçı			Yorgun	Cömert	
	Sevimli		Yiğit				Alçak- gönüllü	
	Açgözlü		Şaşkın				Merhametli	
	Esprituél		Kaşif				Dertli	
	Lider		Araştırmacı					
	Pişman							
	Çevreci							
Tpl.	17	24	5	22	9	15	19	22

İlkokul Türkçe ders kitaplarında yapılan incelemede; birinci sınıfta duygusal özelliklerin cinsiyetler arasında paralellik gösterdiği görülmüş ve kadınlarda 17, erkeklerde ise 24 farklı duygu tespit edilmiştir. İkinci sınıfta, kadınlarda 5 duyguya nazaran erkeklerde 22 duygu çeşidi tespit edilmiştir. Üçüncü sınıfta kadınlarda 9, erkeklerde 15 ve dördüncü sınıflarda ise kadınlarda 19, erkeklerde 22 duygu durumu belirlenmiştir.

Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait metinlerde cinsiyete göre toplumsal cinsiyet ve kullanılan dilin görülme sıklığı Tablo 7’de belirtildiği gibidir:

Tablo 7. Metinlerde toplumsal cinsiyete dayalı dilin görülme sıklığı

1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf
“Devlet Adamı”	“İnsanoğlu”	-	“Devlet adamı”
“Koca Karı”	“Türkoğlu”		“Siyaset adamı”
	“Arı kovanı oğulsuz olmaz, düğün dernek davulsuz olmaz”.		“Ev erkeği”
	“Cirit yarışını kazananın kızı alması”		
Toplam	2	4	0

Metinler yer alan cinsiyetçi kelimeler, atasözleri, deyimler analiz edildiğinde; birinci sınıf kitabında 2, ikinci sınıf kitabında 4, dördüncü sınıfta 3 ifade de cinsiyetçi bir yaklaşıma rastlanmıştır. Üçüncü sınıf ders kitabında ise toplumsal cinsiyet açısından herhangi bir dil kullanımına rastlanılmamıştır.

Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokul Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ürünlerine ait metinlerde cinsiyetin işlenmediği metin sayıları Tablo 8’de belirtildiği gibidir:

Tablo 8. Cinsiyetin işlenemediği metin sayıları

Sınıf		Sınıf		Sınıf		Sınıf	
f	%	f	%	f	%	f	%
26/52	49,05	24/40	60	15/40	37,5	9/40	22,5

Kitaplarda yer alan metinlerin bazılarının hiçbir cinsiyet işlemediği, hayvanları, değerleri, nesnelere ve kavramları ya da cinsiyetler bahsetmeden insanları konu edindiği görülmüştür. Birinci sınıf kitabında yer alan metinlerin %49’u, ikinci sınıf metinlerinin %60’ı, üçüncü sınıf metinlerinin % 37,5’i ve dördüncü sınıf metinlerinin % 22,5’i bu nitelikte değerlendirilebilecek metinlerdir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı metinleri cinsiyetin görülme sıklığı açısından değerlendirildiğinde; hem görsellerde erkeklerin kadınlara oranla daha fazla illüstre edildiği hem de metinlerde daha fazla yer aldığı görülmektedir. Kadın erkek arasındaki bu oransal farkın görseller açısından en yüksek olduğu sınıf, ikinci sınıf olurken, metin kapsamında ele alındığında oransal farkın en yüksek olduğu sınıf üçüncü sınıflar olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte bazı temalar içeriği ve kapsamı nedeniyle erkek karakterlerin hem metin hem de görsellerde daha fazla bulunmasına neden

olmuştur. Bu sonuç Yaylı ve Çınar (2014) tarafından ortaokul Türkçe ders kitapları görsellerinde toplumsal cinsiyetin incelendiği çalışmanın bulgularıyla; toplumsal cinsiyet stereotiplerine uygun olarak görsellerde daha çok erkeklerin temsil edilmesi açısından paralellik göstermektedir. Bununla birlikte Dökmen (1995)'in yaptığı çalışmada da benzer bir yaklaşımla görsel ve metinlerde erkeklerin kadınlara oranla yoğun bir şekilde kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kitaplarda kadın ve erkeğe ait meslekler hem metinde bulunması hem de görsellerde resmedilmesi açısından incelendiğinde sonuç olarak; kadınların erkeklere oranla daha az meslek çeşidi ile kitaplarda yer aldığı görülmüştür. Erkekler geniş bir meslek ve iş alanı yelpazesinde temsil edilmiş, maskülen değerlerin ağır bastığı bekçi, boksör, asker, pehlivan, komutan, güreşçi vb. meslekler üzerinden öyküleştirilmiştir. Birinci sınıf kitabında öğrenci ve ev hanımlığı dışında mesleklerle görülen kadın, ikinci sınıf kitabında ise farklı olarak sadece öğretmen kimliğiyle yer almaktadır. Bununla birlikte incelenen birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf ders kitaplarının tümünde “ev hanımı, öğretmen ve öğrenci” meslekleri ortak olarak kadına atfedilen meslekler olarak belirlenmiştir. Kadınlar çok daha daraltılmış bir meslek alanında kurgulanırken, öğretmen, ev hanımı, hemşire gibi toplum tarafından ona uygun görülen kalıplaşmış mesleklere yönlendirilmiştir. Bu sonuç Kırbasoğlu Kılıç ve Eyüp (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarıyla meslek rollerinde erkeklerin daha çeşitli ve çok sayıda kurgulanması açısından örtüşmektedir. Ders kitaplarında yer alan bu durum Apple (1980)'in de belirttiği üzere oldukça önemlidir. Ders kitapları aracılığıyla, örtük programla toplumsal eşitsizlik bu şekilde güçlendirilmekte ve toplumsal olarak cinsiyete yönelik değerlere yön verilmektedir. Ahola (2000)'da aynı şekilde Apple (1980)'ı desteklemekte ve okulda örtük olarak işlenen değerlerin ve toplumsallaşmanın resmi programda yer aldığı halinden oldukça farklı olduğundan bahsetmektedir. Ders kitaplarında metinler ve görseller aracılığıyla örtük olarak verilmeye çalışılan kadının erkeklere oranla toplumda daha edilgen mesleklerde yer aldığıdır.

Aile içi iş bölümü ve cinsiyet arasındaki ilişkiye bakıldığında; birinci sınıf kitabı haricinde kadın ve erkek iş bölümü konusunda farklara rastlanıldığı görülmektedir. Çocukla ilgilenmek, eğitim görmek ve nispeten evin geçimini sağlamak, incelenen tüm sınıf düzeylerinde erkek ve kadına eşit olarak paylaştırılmış yükümlülüklerdir. Bu sürecin özellikle değişen sosyo-ekonomik süreçlerle ilgili olduğu, eğitilmiş bireylere özellikle ekonomik açıdan hem kadın hem erkek olarak eşit oranda ihtiyaç duyulmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte evin geçimini sağlamak ve eğitim görme konusunda yer alan eşitlik; kadının iş ve eğitim hayatında aktif yer aldığını kanıtlamaktadır. Ayrıca yemek yapmak dördüncü sınıflar hariç tüm ders kitabı düzeylerinde kadına verilen bir sorumluluk olarak yer almaktadır. Tamir işleri ya da araba kullanmak gibi ev dışı görevler ise erkeğe verilmiş-

tir. Aile içi iş bölümünde özellikle tamir işleri, araba kullanmak ve yemek yapmak, toplumun kadın ve erkek için uygun gördüğü cinsiyet eşitsizliğine dayalı aile içi iş bölümünü tüm açıklığı ile gözler önüne sermektedir. Asan (2010) tarafından ders kitaplarında cinsiyetçiliğin değerlendirildiği çalışmada benzer bir yaklaşımla kadınların ev içi rolleri ön planda tutularak cinsiyetçi temelli meslekler içinde kurgulandıkları görülmüştür. Firdevs Gümüşoğlu-Helvacioğlu (2014)'nin bahsettiği gibi ders kitaplarında ev işleri ile ilgili sorumluluklar büyük oranda anne üzerindedir. Anneden sonra çocuklar son olarak baba sorumlu kılınmaktadır.

Kitaplarda yer alan cinsiyetin dış görünümüne ilişkin veriler incelendiğinde hem kadının hem de erkeğin renk konusunda tercihlerinin oldukça esnek olduğu görülmektedir. Kitaplar boyunca pembe renk giyen erkeğe rastlanıldığı gibi mavi renk tercih eden kadınların oranı ise oldukça fazladır. Bu durumu, renklerin cinsiyetçi bir ayrıma mahal vermeyecek şekilde kitaplarda işlendiği şekilde yorumlamak mümkündür. Saç kullanımında ise dördüncü sınıf düzeyi hariç her sınıf düzeyinde sadece birkaç erkeğin uzun saçlı resmedildiği görülmüştür. Bu çizimlerden birinci ve ikinci sınıf ders kitaplarında biri yabancı uyruklu diğeri ise 'Hızır' adı verilen bir kahramana aittir. Kadının ise sadece birkaç yerde kısa saçlı resmedilmesi, saçın kullanımı konusunda daha cinsiyetçi bir yaklaşımın var olduğunu göstermektedir. Kitaplardaki görseller incelendiğinde dikkati çeken diğer husus ise kadınların takım elbise içinde resmedildikleri, fakat bu takımın yalnızca etek/ceketten oluştuğu pantolonlu takımlarda sadece erkeklerin resmedildiğidir. Kitaplarda toplumsal cinsiyetin dış görünümü diğer alanlara göre takı takmak dışında homojen bir dağılım göstermiştir.

Birinci sınıf kitabında kadın ve erkeklerin duygusal özellikleri paralellik gösterirken, ikinci sınıfta kadınlar çok az duygu ile tasvir edilmiştir. Erkeklerin duygusal yönleri daha ayrıntılı anlatılırken, olumsuz duygusal özellikler ise (açgözlü, kendini beğenmiş, tembel...) sadece erkekler üzerinden işlenmiştir. 'Ağlamak, üzülme' gibi duyguların erkeklerde de varlığı dikkat çekicidir. Kitapların genelinde ise 'vatanseverlik' duygusu sadece erkekler üzerinden işlendiği görülmüştür. Toplumsal cinsiyet ve duygusal özellikler açısından incelenen ders kitapları arasında kadınlara ve erkeklere atfedilen duygusal özellikler arasındaki farkın en çok olduğu sınıf ise ikinci sınıf olmuştur. Kılıç ve Eyüp (2011) tarafından ders kitaplarında cinsiyetin değerlendirildiği çalışmada da benzer bir yaklaşımla kadın ve erkeklere atfedilen kişilik özelliklerinin geleneksel kalıplaşmış modellerin dışına çıkamadığı görülmüştür.

Kitapların genelinde dil açısından cinsiyetçi ifadeler kullanılmamaya özen gösterildiği tespit edilmiştir.

Bununla birlikte ikinci sınıf kitabında yer alan 'Arı kovanı oğulsuz olmaz, düğün dernek davulsuz olmaz' ve bir metinden çıkarılabilecek 'Cirit yarışını

kazananın kızı alması' gibi bir anlayışın ya da dördüncü sınıf ders kitabında yer alan "devlet adamı, siyaset adamı, ev erkeği" gibi ifadeler cinsiyetçi ifadeler olarak değerlendirilmekte ve bunların eşitsizliğe vurgu yaptığı düşünülmektedir. Öte yandan geçmiş ders kitaplarında sıklıkla kullanılan "erkek sözü, baba evi, sözünün eri, adamakıllı, adam gibi vb" ifadeler yer almaması; "bilim adamı" ifadesi yerine sıklıkla "bilim insanı" ifadesinin kullanılması olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. İncelenen kitaplarda yer alan metinlerin ortalama %30'luk bir kısmının ise cinsiyet belirtmediği tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde cinsiyetin yer almadığı metinlere ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır ve bu tür çalışmaların varlığına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Genel olarak belirli alt kategorilerde modern hayata ve değişen paradigmalara bağlı olarak ders kitaplarında yer alan cinsiyetçilik ekseninde kırılmalar görüle de; erkek üstünlüğüne dayalı hegomonik söylemin var olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca literatürde yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırmalar ve analizler yapıldığında ders kitaplarının cinsiyetçi söylemi yeniden üreterek bir kez daha gizil ve açık öğelerle inşa ettiği, gelecek nesillere aktardığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ahola, S. (2000). "Hidden curriculum in higher education: Something to fear for or comply to" Paper presented at the innovations in Higher Education 2000 Conference. <http://ruse.utu.fi/pdfrepo/HCarticle.pdf>. Erişim Tarihi: 13.04.2017.
- Apple, M.W. (1980). "The Other Side of The Hidden Curriculum: Correspondence Theories and The Labor Process", *Journal of Education*, 162(1). 47-66.
- Arıkan, R. (2011). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Nobel Yayıncılık:Ankara.
- Asan, H. T. (2010). "Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması". *Fe Journal: Feminist Critique/Fe Dergi: Feminist Elestiri*, 2(2).
- Baş, T. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri Nvivo7.0 ile Nitel Veri Analizi*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik Analizi*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: İzmir.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Örnekleme Yöntemleri (PowerPoint Sunuları)*. <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp-content/uploads/2012/03/BAYFinalKonulari.pdf>. Erişim Tarihi:13.04.2017
- Çubukçu, H. & Sivashgil, P. (2007). "İngilizce Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(34), 25-32.
- Ders Kitaplarında İnsan Hakları Tarama Raporu (2013). <http://www.sabitfikir.com/haber/ders-kitaplarında-insan-hakları-tarama-raporu> Erişim Tarihi: 20.03.2017

Dökmen, Z. (1995). "İlkokul Ders Kitaplarının Cinsiyet Rollerini Açısından İncelenmesi". *3P*,3(2), 38-44.

Ecevit, Y.ve Katkiner N.(Ed.)(2012). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.

Esen, Y. & Bağlı, M. T. (2002). "İlköğretim Ders Kitaplarındaki Kadın ve Erkek Resimlerine İlişkin Bir İnceleme". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 143-154.

Esen Sevege, Y. (1998). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik (İlköğretim Ders Kitapları Üzerinde Yapılmış Bir İçerik Çözümlemesi)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gökçe, O. (2001). *İçerik Çözümlemesi*. Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı: Konya.

Gümüşoğlu, F. (2008). "Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet". *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4).

Gümüşoğlu, F. (2014). "Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet". *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4).

Harris, H. (2001). "Content Analysis of Secondary Data:A Study of Courage in Managerial Decision Making". *Journal of Business Ethics*, 34, 191-208.

Kalaycı, N., & Hayırsever, F. (2014). "Toplumsal cinsiyet Eşitliği Bağlamında Vatançılık ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabına Yönelik Bir İnceleme ve Bu Konuya İlişkin Öğrenci Algılarının Belirlenmesi". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(3), 1065-1072.

Kırbaçoğlu, L.K.& Eyüp, B. (2011). "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Ortaya Çıkan Cinsiyet Rollerini Üzerine Bir İnceleme". *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3),129-148.

Maya, İ. (2013). "Türk Eğitim Sistemindeki Cinsiyet Eşitsizliklerinin AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması". *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38(168), 69-84.

Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis : An Expanded Sourcebook. (2nd Edition)*. Calif. : SAGE Publications.

Özkan, R. (2013). "İlköğretim Ders Kitaplarında Kadın Figürü". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5), 617-631.

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), (2000). *Gender Equality and Equity: A Summary Review of UNESCO's Accomplishments Since the Fourth World Conference on Women (Beijing 1995)*. [pdf] Unit for the Promotion of the Status of Women and Gender Equality, <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121145e.pdf>_Erişim tarihi 05 Mart 2017.

Yaylı D., & Çınar, E. K. (2014). "Ortaokul Türkçe Ders Kitapları Görsellerinde Toplumsal Cinsiyet". *Electronic Turkish Studies*, 9(5).

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları: Ankara.

Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İnşası*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Extended Abstract

The problem of gender inequality can be expressed as the most general and most pronounced type of inequality, as it continues to exist in all levels of education. This inequality can intensify its presence in the textbooks presented to the individual. The concept of gender inequality can show its existence explicitly and implicitly ways in the textbooks which can be evaluated as an important sub-component of education within the context of education access and equality. The existence of the concept of gender inequality has been studied by researchers at various stages of education. Nevertheless, there was no study of children's literature products in textbooks. It is considered that the work will contribute to the literature in this sense and scope. The purpose of this study is to reveal gender inequality in the children's literature products in the 1-4-class Turkish textbooks. In this study, a qualitative research model was adopted and document analysis was used in the process of data collection. The objective sampling method was used and four Turkish text books belonging to 1-4 classes which were taught within the academic year of 2016-2017 were taken as samples.

Seven sub-probing responses were sought in the study. These are;

- 1) What is the frequency of which gender is seen in texts and images of children's literature products in primary school Turkish textbooks?
- 2) What is the occupational distribution frequency in the visuals and texts of the children's literature products in primary school Turkish textbooks?
- 3) What is the family business division's frequency of gender in texts and images of children's literature products in primary school Turkish textbooks?
- 4) What is the level of gender and its appearance in the images of children's literature products in primary school Turkish textbooks?
- 5) What is the frequency of which gender and its emotional characteristics are seen in texts of children's literature products in primary school Turkish textbooks?
- 6) What is the frequency of which gender and language are used and seen in texts of children's literature products in primary school Turkish textbooks?
- 7) What is the number of texts for which the gender is not processed in the texts of the children's literature products in the primary school Turkish textbooks?

The data obtained from the textbooks are coded separately and simultaneously by the researchers in accordance with these categories. When the texts of children's literature in primary school Turkish textbooks are evaluated in terms of the frequency of gender appearances, it is seen that men are more involved than women both in the images and in the texts. It was seen that

women were included in books for less occupational types than men. Men have been represented in a wide range of professions and business areas. When the relationship between domestic work division and gender is examined; apart from the first grade book, there are differences for both men and women. Especially in repairs, driving and cooking roles are based on gender inequality in the family housework division. However, caring for children, reaching education and earning money are obligations equally shared between men and women at all grade levels. When examining the data on the external appearance, it seems that both women and men have a very flexible preference for color. There are men wearing pink colors in books, and the proportion of women who prefer blue color is quite high. In hair use, only a few men were shown with long hair at each class levels except the fourth grade level. Women are depicted with short hair in only a few places. This suggests that there is more sexist approach to the use of hair. When the images in the books are examined, another important point to note is that only men are depicted in suits consisting of trousers and jackets whereas women are depicted in suits only consisting of skirts and jackets. In terms of outer appearance, the books showed a homogeneous distribution except for wearing jewelry. When the emotional characteristics of genders are examined; the emotional characteristics of men and women are parallel in the first grade book, while women are depicted with very little emotion in the second grade book. While the emotional aspects of males are explained in more detail, the negative emotional qualities (greedy, smug, lazy, etc.) are processed only on males. It has been determined that the language does not use sexist expressions in all the books. It has been determined that on average 30% of the texts in the examined books do not process any genders. As a result of the study, even if there is a break in the axis of sexism in the textbooks, it is possible to say that there is a structure based on male supremacy.